

Felcím: Sajtóapostolból apostolutód (11. rész)

Cím: **Nehezen ment a horvát, de jól a latin nyelv**

Alcím: **Szerdahelyi Csongor beszélgetése Huzsvár László (1931-2016) nyugalmazott nagybecskereki megyéspüspökkel 2012-ben**

– **Hogyan zajlott ezek után a karácsony?**

– Bensőségesen és csendben. Karingben az egész szeminárium átvonult a székesegyházba az éjféli misére, ahogy minden vasárnap is részt vettünk a káptalani misén. A főoltár mögötti térben, a kanonoki stallumok előtt voltak a kispapok padsorai.

– **Úgy tudom, hogy a zágrábi székesegyháznak Szent László a titulusa.**

– A mi időnkben már Nagyboldogasszony volt. Valamikor Magyarok Nagyasszonya volt a fővédőszent, Szent István király és Szent László voltak a társvédőszentek. Trianon után politikai okokból történtek a változtatások.

– **A vizsgái hogy sikerültek?**

– Az első szemeszter végén csak három–négy vizsgánk volt, egyelőre csak melléktantárgyakból kellett számot adnunk.

– **Valamennyire belejöttek addigra a nyelvbe?**

– Úgy-ahogy igen, de minden vizsgáztató tanár a fejét fogta és csak hümmögött. Nem ment a nyelv, nagyon lassan haladtam az elsajátításával. A társam, aki szintén zentai diák volt, jobban vette az akadályokat, tekintve, hogy ő gyerekkorában Bácsföldváron sokat volt szerb gyermekek között. Ő is az ekavica nyelvjárásban beszélt.

– **Nyelvileg mikor érte utol a társait?**

– Kellett hozzá két év. Csak a második év vége felé éreztem azt, hogy most már tudom állni a versenyt, és olyan eredményeket érhetek el, amelyek nem lesznek fájdalmasak számomra. A második szemeszter végén a főtantárgyaknál nem volt akkora a baj, mert azokból latinul kellett vizsgázni. Latinul már szépen vissza tudtam adni az anyagot. Ez volt az én szerencsém. Az egykori két szegedi év segített rajtam, szókinccsem is gyarapodott.

Közcím: **A rektor úr magyar meglepetése**

– **Az előjárók között volt, aki tudott magyarul?**

– Igen. Dr. Šeper rektor tökéletesen tudott magyarul, de soha nem közölte velünk. A későbbiekben kuriális bíboros volt. Galambos Iréneusz burgenlandi magyar bencés atyától hallottam, hogy Šeper édesapja és nagyapja még magyarnak tartotta magát, „német származású” magyarnak. A família eredetileg két p-vel írta a nevét, de a család egy része átköltözött Eszékre és ott elhorvátosodott. A későbbi bíboros a nővérével, aki házvezető volt mellette Rómában, kizárólag magyarul beszélt. Sejtettem, hogy tud magyarul. Egy alkalommal engedélyt kérni mentem hozzá hivatalos látogatási napokon kívüli városi tartózkodásra. Látogatóba érkezett az édesanyám és vele martonosi rokonok. Hol szállnak meg, kérdezte a rektor horvátul. Miután közöltem, hogy a Dubrovnik szállóban, valamit még kérdezett, talán azt, hogy ebédre velük megyek-e, de nem értettem. Erre horvátul azt mondta, hogy folytassa magyarul. Folytattam magyarul, közben tágra nyitott szemmel bámultam rá. Megértettem, válaszolta horvátul, majd közölte, hogy kimehetek a városba. Nem tudhattam, hogy anyanyelvi szinten beszél magyarul.

– **Mikorra rázódott bele a szemináriumi életbe és a tanulmányokba?**

– Az előbbieken szóltam arról, hogy a megannyi nehézség ellenére nagyon szépen alakult a szemináriumi életem. Fejlődtem nyelvben, kezdtem jól érezni magam kispaptársaimmal. Hálás voltam, hogy türelmesen javígtatták kifejezéseimet, befogadtak, és én is őszinte szívvel befogadtam őket. A távolságtartás teljesen megszűnt. Otthon éreztem magam, és ők is maguk közé tartozónak tekintettek. A tanári kar részéről szintén növekedett irányomban a professzorok rokonszenve. Értékelték, hogy jól vissza tudom adni az anyagot, sőt egyik-másik tanárom, például dr. Maximillian Lach szívesen emlékezett vissza jelenlétemben egykori budapesti egyetemista korára. A bánáti származású német Dr. Keilbach Wilhelm tantárgya volt a kedvencem. Ő a vallások pszichológiáját oktatta, amit akkor még máshol Európában nem tanítottak. Bécsben, majd Münchenben kapott katedrát. A bölcséleti jellegű szemeszterek során teodiceát, kritikát, logikát, ontológiát és filozófiatörténetet is tanított. Többször volt fakultásunk dékánja. Előadásait rokonszenvvel hallgattam. Kiegészítő tudományágként dr. Alexander Gahs fejtegetései ragadtak meg legjobban: mit üzennek az antropológia őselelei a történelmi kor előtti ember istenhitéről, ideértve az élő kövületnek mondott legősibb néptörzsek etnológiájának vallástörténetiségét is.

– **Ezek szerint önt az etnológia és az antropológia is érdekelte?**

– Ezek a tantárgyak messzemenően vonzottak, de a bölcséleti témákat is szerettem. Az első két évben filozófiát adtak elő, különböző melléktantárgyakkal, a harmadik évben bibliikumot, teletűzdelve melléktantárgyakkal. A negyedik és ötödik évben erkölccstan volt a főtantárgy, de tanultunk pedagógiát és dogmatikát is. Ez utóbbit horvátul adta elő dr. Ivan

Škreblin, a többi főtantárgyat általában latinul hallgattuk. Hatodik évben egyházjogot tanultunk.

Közcím: **Miért nem szabad az ördögöt a falra festeni?**

– **Az első félév bonyodalmaiktól rohamléptekben eljutottunk a hatodévig. De mi történt közben?**

– Váratlanul bekövetkezett valami, ami teljesen rajtunk kívül álló esemény volt. Mire mindannyian egygyé kovácsolódtunk, az állam betiltotta a spliti teológiát. Ez azt jelentette, hogy 45–50 teológus átjelentkezett Zágrábba. A mi 160-as létszámunk kétszáz fölé emelkedett. Ez az esemény megdöbentett bennünket, vajon mi történne, ha az állam a zágrábi teológiát is betiltaná. Értékes magyar szólásmondás, hogy nem szabad az ördögöt a falra festeni. Nem várt történések köszöntöttek ránk a harmadik év folyamán. Említettem már, hogy az 1953-ban a szülőfalujában házi őrizetbe helyezett Stepinac érseket a pápa kinevezte bíborosnak. Erre a hírre egész Zágráb megmozdult, de elsősorban az egykori Pavelić-rezsimmel szimpatizálók bátorodtak fel és váltak túl hangossá. Stepinac érsek nagyon népszerű volt. A harmincas évek végén csodálatosan átszervezte a zágrábi egyházmegyét, új arculatot adott a lekipásztorkodásnak. Plébániák sorát alapította a két világháború között erősen megnőtt lakosságú főváros új városnegyedeiben. Stepinac pasztorális tevékenységéért, messzemenően megérdemelte, hogy bíborossá kreálják. Tragédiának mondható, hogy azokat, akik ennek hívő emberként örültek, és azokat, akik politikai célra akarták kihasználni az eseményt, a kommunista hatóságok tudatosan összemosták. Stepinac érsek kiváló főpapja volt a Katolikus Egyháznak, ugyanakkor mélyen horvát érzelmű ember is volt. Ezért a Pavelić-időszak iránt nosztalgiát érzők kihasználták, úgy is mondhatnám, felhasználták, zászlajukra tűzték a bíborost. A reakció az állam részéről elképesztően erős volt. A nunciust kiutasították Belgrádból, és hatalmas sajtóhadjáratot indítottak Stepinac ellen azzal vádolva őt, hogy kiszolgált a horvát fasiszta rezsimet, és hogy több száz, netán több ezer szerb vére szárad a lelkén. Ezt a koholmányt a sajtó teli szájjal kürtölte.

– **Mindszenty-per kettő, nem?**

– Sok a hasonlóság. A háború alatt az érsek minden tőle telhetőt megtett a zsidóság megmentéséért, felemelte a szavát a szerbek ellen fellépő usztasa hatalmi szervek kilengései miatt. Prédikációiban az igazi horvát érdekeket védte, és féltette a horvát népet a rezsim ideológiájával való azonosulástól.

– **A pápa az aktív egyházkormányzati tevékenységtől megfosztott, rab érsek iránti hálóját fejezte ki a bíborral. Lehet, hogy politikai következményeit tekintve mégis elhamarkodott döntés volt?**

– Ismerve XII. Pius pápa keményvonalas magatartását, nem volt váratlan ez a döntése. A pápa méltán nevezte ki őt bíborossá. Ez az ember a maga nemeslelkűségével, szónoki tehetségével, szervezőkészségével kiérdemelte az elismerést. Nem volna helytálló részéről azt mondani, hogy XII. Pius netán elhamarkodottan lépett volna. A helytállás elismerésére nagy szükség volt, és a pápa ezzel az elismeréssel a többi kommunista börtönben sínylődő főpapnak is üzeni kívánt.

– **A sajtóhadjárat mellett milyen más következménye volt a bíborosi kinevezésnek?**

– Rögtön kizárták az „univerzitás”-ból a hittudományi fakultást.

Közcím: Mindenki menjen katonának? Majdnem

– **Ami Budapesten megtörtént már 1950-ben.**

– Igen. 1953 tavaszán kizárták a fakultásunkat az egyetemről, s ezzel megszűntek mindazok a kedvezmények, amelyekben addig részesültünk. Eddig az állam fedezte a működésünket ugyanúgy, mint más egyetemi fakultásokét. Ugyanakkor az egyetemistáknak járó kedvezményeinket is elvesztettük: utazási kedvezmények, társadalombiztosítás, orvosi, kórházi ellátás, tankönyvtámogatás. Vagyis mindazon jogokat, amik minden egyetemistát megillettek. A legsúlyosabb azonban az volt, hogy miután a fakultásunkat kizárták az egyetemről, megszűnt a felmentésünk a katonai szolgálat alól. Pár héten belül minden kispap katonai behívót kapott.

– **Ez is egyike volt a büntető intézkedéseknek?**

– Igen. Ha egyszerre mindannyiunkat elvittek volna katonának, gyakorlatilag megszűnt volna a teológiai kar, mert nem lett volna kit tanítani. E kétségbeejtő helyzetben a fakultásunk dékánja, Dr. Keilbach, akinek nagy tekintélye volt az egyetemen, megkérte a rektort, hogy legyen a segítségére. Ketten ellátogattak a horvát vallásügyi miniszterhez és megkérték, hogy menjen el velük a hadügyminisztériumba. Jugoszlávia szövetségi állam volt, és minden tagköztársaság teljes önállósággal rendelkezett adminisztratív szempontból, vagyis saját minisztériumai voltak. A Vajdaságnak, mint autonóm tartománynak nem minisztériumai, hanem úgynevezett titkárságai voltak, ezek gyakorlatilag ugyanazokat a jogokat gyakorolták,

mint a köztársasági minisztériumok. Az egyetem vezetői Dr. Rittig vallásügyi miniszterrel együtt el is mentek a hadügyminisztériumba.

– **Mit sikerült elérniük?**

– Természetesen először azt igyekeztek kieszközölni, hogy továbbra is felmentést kapjunk a diploma megszerzéséig, ám erről szó sem lehetett. Nekem járt volna a felmentés más alapon is, mert akik állami gimnáziumban végeztünk, más elbírálás alá estünk, mint azok, akiknek „csak” egyházi érettségijük volt. Egyházi gimnáziumok, és küsszemináriumok érettségijét ugyanis nem ismerte el az Oktatásügyi Minisztérium. Dr. Keilbachéknak annyit azonban sikerült elérniük, hogy az első évben minden évfolyamnak csak a felét hívták be katonai szolgálatra, a következő évben, amikor azok leszereltek, a katonakötelesek másik fele kapott behívót. Izgultunk, hogy ki kerül az első csoportba, és ki lesz a másodikban.

– **Ön melyik csoportba került?**

– A második csoportba kerültem, ezért egy évvel később vonultam be.

Közcím: **A katonaságban mindenki gyomrozott bennünket**

– **Az ötvenes évek elején magyar fiúként Tito hadseregében katonáskodni sem lehetett valami vidám dolog.**

– Bizony nem. Ott úgy fogadtak bennünket, mint usztasa suhancokat. A katonaságon belül mindenki - kezdve a katonai titkos rendőrségtől - gyomrozott minket. Állandó gyanakvásban volt részünk, hogy nem kémkedünk-e a külföldi imperialistáknak. Minden egységnek volt politikai tisztje, ők külön gondot viseltek ránk. Arra törekedtek, hogy leszerelésünk után ne térjünk vissza a szemináriumba. Azon fáradoztak, hogy kijózanítsanak minket, és megszabadítsanak a klerikális ármánytól. A politikai tisztiek nagyon kemények voltak. Szerencsémre az én századparancsnokom a Bánságból való volt, aki engem, mint földijét, igyekezett megvédeni a politikai tiszt előtt.

– **Hol szolgált?**

– Negotinban, a szerb–bolgár–román hármashatárnál.

– **Hogyan zajlottak a seregben a mindennapok?**

– Reggel hatkor kezdődött a katonai foglalkozás a kaszárnyában. Az első 45 perc volt a politikai óra, ilyenkor bennünket, kispapokat pellengérré állítottak. Felszólított a politikai oktatással megbízott tiszt, és ismételten feltette a kérdést, továbbra is fenntartom-e álláspontomat, azaz leszerelésem után vissza kívánok-e térni a zágrábi *fekete iskolába*?

Indoklást várt tőlem. Őrnagyi rangja volt. Az irodájában azonban, ahová többször magához hivatott, barátságos hangnemre váltott.

– **A politikai órákon a többi katona előtt kötözködött önnel?**

– Igen. Ilyen alkalmakkor a régi marxi–lenini elveknek megfelelően kifejtette, hogy a vallás a leigázottak és a kizsákmányoltak ópiuma. Záró kérdése rendszeresen az volt, kész vagyok-e osztani a véleményét. Ezek összevont órák voltak. A szomszédos század katonái közül jelen volt kispaptársam, Mlinarić Stjepan is. Miután a politikai tiszt kihangsúlyozta, hogy a katonai előjárónak a szava beosztottjai számára sérthetetlen, válaszungkat várta. Bátran feleltünk: „Őrnagy néptárs, ön idézte Marxot, alárendeltjeként nem szabad nemet mondanunk, de magánvéleményünk szerint Marxnak ez az állítása alaptalan.” A zágrábi négy szemeszter során találkoztunk Marxszal, Engelsszel, Hegellel és az irányzatukhoz tartozó más nevekkel. Elemünkben voltunk.

– **Voltak-e kispapok, akik ebbe beletörtek, és előbb-utóbb nyilvánosan megtagadták a hitüket?**

– Az első évben behívott kispapokból néhányan nem tudták elviselni ezt a gyomrozást. Velük nyílt leveleket írtak, amelyeket azután leközltek a katonai egységeknek szánt havi lapban. Eléggé egy kaptafára írt „vallomások” voltak ezek. Aki ilyet írt, azt a felsorakozó téren álló katonák előtt, úgynevezett század előtti dicséretben részesítették. A szolgálati idő másfél éve során tizenegynéhányan *cikkezték*, és bevallották „megtévesztettségüket”.

(Folytatjuk)

Képaláírás:

H_1_1 Iresz: Huzsvár László bakaruhában.